

УДК 657.37:336.226.322

О. В. Назаренко,
д. е. н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7546-174X>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.3.10

ПДВ: ГЕНЕЗИС, ЕТАПИ РОЗВИТКУ, ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА

O. Nazarenko,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department
of Accounting and Taxation, Sumy National Agrarian University, Sumy

VAT: GENESIS, STAGES OF DEVELOPMENT, FEATURES OF ACCOUNTING SUPPORT AND REFLECTION IN THE ACCOUNTING POLICY OF THE ENTERPRISE

Податок на додану вартість є однією з найважливіших форм непрямого оподаткування у сучасній податковій системі. У ході проведеного дослідження проаналізовано генезис і етапи розвитку ПДВ, а також ідентифіковано ключові характеристики сучасної національної моделі ПДВ в Україні. Встановлено, що існуючі програмні продукти з бухгалтерського обліку забезпечують реалізацію різних алгоритмів обліку ПДВ — від спрощених моделей до розширених систем. Доведено, що деталізований облік ПДВ у науково-практичному вимірі доцільно розглядати як складову податкового комплаєнсу та елемент системи управління податковими ризиками підприємства. У роботі візуалізовано облікове супроводження вхідного та вихідного ПДВ на прикладі окремого бізнес-суб'єкта. Обґрунтовано, що системне закріплення положень щодо облікового супроводження ПДВ в обліковій політиці підприємства сприяє підвищенню прозорості облікових процедур, уніфікації методичних підходів, мінімізації податкових ризиків та формуванню достовірної інформації про фінансові результати діяльності. Запропоновано перелік субрахунків для синтетичного та аналітичного обліку ПДВ в умовах функціонування окремого підприємства.

Value added tax is one of the most important forms of indirect taxation in modern tax systems and a basic instrument of fiscal policy in most countries around the world. The study analyzes the genesis and stages of development of VAT, and identifies the key characteristics of the modern national VAT model in Ukraine. It has been established that modern accounting software products provide for the implementation of various VAT accounting algorithms — from simplified models focused primarily on the formation of regulated tax reporting to advanced systems that provide for multidimensional analytics by type of business transaction, tax rates, structural units, counterparties, and areas of asset use.

It has been proven that detailed VAT accounting in scientific and practical terms should be considered as a component of tax compliance and an element of the enterprise's tax risk management system.

It has been established that the correct reflection of transactions on the electronic VAT account in accounting creates the conditions for increasing the reliability of tax calculations, reducing the likelihood of financial sanctions, and ensuring an adequate level of tax discipline among business entities. The paper visualizes the accounting support of incoming and outgoing VAT using the example of a separate business entity, which confirms the practical applicability of the proposed approaches.

It is substantiated that the systematic consolidation of provisions on VAT accounting support in the accounting policy of an enterprise contributes to increasing the transparency of accounting procedures, unifying methodological approaches, minimizing tax risks, and forming reliable information about the financial results of activities.

The study summarizes the features of reflecting in the accounting policy the procedure for recognizing and attributing to expenses the amounts of VAT tax liabilities arising in specific tax situations. A list of subaccounts for synthetic and analytical VAT accounting in the conditions of a separate enterprise is proposed, which can be used as a methodological basis for improving accounting practices and internal tax control.

Ключові слова: бухгалтерський облік, електронний ПДВ рахунок, облікова політика, податкове зобов'язання, податковий кредит, податок на додану вартість, розвиток.

Keywords: accounting, electronic VAT account, accounting policy, tax liability, tax credit, value added tax, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Податок на додану вартість (далі ПДВ) є одним із ключових бюджетоутворюючих податків в Україні та водночас одним із найбільш складних за механізмом адміністрування й облікового відображення. Його еволюція — від класичної моделі непрямого оподаткування до сучасної системи з елементами електронного адміністрування, автоматизованого контролю та цифрової взаємодії між платниками і державою — зумовила суттєві трансформації як у податковому регулюванні, так і в методології бухгалтерського обліку. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, присвячених економічній сутності ПДВ, проблемам його фіскальної ефективності та адміністрування, у вітчизняній науковій літературі недостатньо систематизовано питання комплексного облікового супроводження даного податку, сучасних цифрових інструментів та ролі облікової політики підприємства як внутрішнього регулятора податкових процедур. За таких обставин помилки у побудові облікової системи або відсутність чітко визначених внутрішніх правил обліку ПДВ призводять не лише до викривлення фінансової звітності, а й до зростання податкових ризиків, фінансових санкцій та втрат ліквідності підприємств. З огляду на це, постає об'єктивна необхідність у науковому обґрунтуванні сучасних підходів до бухгалтерського обліку ПДВ та відображення в обліковій політиці підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика становлення, розвитку, особливостей облікового супроводження та

відображення в обліковій політиці підприємства ПДВ посідає одне з центральних місць у сучасних наукових дослідженнях з теорії та практики обліку й оподаткування. У наукових публікаціях обґрунтовується, що ефективність функціонування системи ПДВ значною мірою залежить від якості облікової інформації, рівня її аналітичної деталізації, своєчасності формування та достовірності відображення у фінансовій і податковій звітності. Вагомий внесок у розвиток теоретичних положень і методичних підходів щодо становлення, особливостей облікового супроводження, відображення ПДВ в обліковій політиці окремого підприємства здійснили численні науковці та практики, праці яких заклали концептуальну основу для подальших досліджень у цій сфері: В.І. Бачинський [1], Ю. Коваленко [4], І.М. Назаренко [5], Н.В. Овчарова [6], В.Я. Плаксієнко [7], О.А. Подолянчук [9], L. Ebrill [10], M. Keen [10] та інші. Їх праці присвячено питанням узгодження бухгалтерської та податкової компонент обліку, формуванню облікової політики, документальному супроводженню облікових процесів щодо ПДВ.

В.І. Бачинський, В.М. Помулева переконують в необхідності належної регламентації та деталізації облікового відображення ПДВ на державному рівні. Насамперед це стосується аналітичного обліку даного податку, пов'язаного зі специфікою окремих операцій. До виходу відповідного єдиного документа, законодавчому врегулюванню підлягає низка питань, зокрема щодо дати нарахування податкових зобов'язань, бази оподаткування, конкретизації порядку відображення компенсуючих податкових зобов'язань (у складі витрат чи первісної вартості) тощо [1].

Н.В. Овчарова наголошує, що ефективна діяльність будь-якого господарюючого суб'єк-

та неможлива без досконало продуманої облікової політики в цілому та її невід'ємної компоненти — податкової облікової політики. При цьому, підприємства мають формувати облікову політику виважено та ретельно, враховуючи всі особливості облікового відображення ПДВ, передбачені діючим податковим законодавством [6].

О.А. Подолянчук у своїх дослідженнях зазначає, що на організацію обліку розрахунків з ПДВ впливають різноманітні фактори. Перш за все, це наявність постійних змін у діючому податковому законодавстві, які мають як позитивний, так і негативний характер. У переважній більшості вони стосуються організації аналітичного обліку, що пов'язано із специфікою обліку виокремлених господарських операцій. Відповідно, метою подальших досліджень має стати чітке обґрунтування методики обліку розрахунків з ПДВ та належне врегулювання окремих питань на законодавчому рівні [9].

Система електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ) це сучасний інструмент державного фінансового контролю, який поєднує у собі організаційні, інформаційні та технічні механізми для сприяння забезпеченню прозорого, автоматизованого обліку ПДВ. Імплементація цієї системи стала одним із ключових етапів реформування податкового адміністрування в Україні, спрямованого на мінімізацію зловживань, пов'язаних із формуванням суми податкового кредиту та незаконним бюджетним відшкодуванням ПДВ [5].

В.Я. Плаксієнко у своїй науковій праці наводить думку, що запровадження системи електронного адміністрування ПДВ зумовило появу нових специфічних об'єктів бухгалтерського обліку, які раніше були відсутні у практиці вітчизняних підприємств. До таких об'єктів, зокрема, належать: електронний рахунок з ПДВ, відкритий у Державній казначейській службі України (ДКСУ) для кожного платника податку, а також заборгованість органів Казначейства перед платниками, що виникає у випадках перевищення сум коштів, перерахованих на електронний рахунок, над величиною узгоджених податкових зобов'язань, задекларованих до сплати [7].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою написання наукової статті є узагальнення існуючих практик, дослідження та наукове обґрунтування теоретико-методичних засад, розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення формування окремих

компонент облікової політики, облікового супроводження розрахунків підприємств з ПДВ за сучасних умов ведення бізнесу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПДВ посідає провідне місце у структурі податкових надходжень до бюджету України. Правові засади його справляння визначені розділом V Податкового кодексу України (статті 180-211; далі — ПКУ), який комплексно регламентує коло платників, об'єкт та базу оподаткування, порядок формування податкових зобов'язань і податкового кредиту, а також механізм адміністрування податку. Особливістю цього податку є багатоступеневий механізм справляння, за якого оподаткування здійснюється на кожному етапі руху товарів, робіт і послуг, водночас кінцевий податковий тягар фактично несе кінцевий споживач.

З позицій бухгалтерського обліку ПДВ не визнається витратами або доходами суб'єкта господарювання. В обліковій системі суми ПДВ відображаються як поточні податкові зобов'язання або дебіторська заборгованість (право на податковий кредит чи бюджетне відшкодування) за умови їх безпосереднього зв'язку з господарською діяльністю платника податку. Такий підхід відповідає принципу нейтральності ПДВ. Вказаний принцип закріплений і в міжнародній податковій практиці, зокрема у Директиві Ради Європейського Союзу від 28.11.2006 № 2006/112/ЄС "Про спільну систему податку на додану вартість" [2], положення якої поступово імплементуються в національне податкове законодавство України.

ПДВ є однією з найважливіших форм непрямого оподаткування у сучасних податкових системах та базовим інструментом фіскальної політики більшості країн світу. Формування концепції цього податку пов'язане з іменем французького економіста та податкового інспектора Моріса Лоре, який у 1954 році обґрунтував доцільність упровадження ПДВ як альтернативи податку з обороту з метою усунення негативного "каскадного ефекту" багаторазового оподаткування товарів у процесі їх просування від виробника до кінцевого споживача [10].

У другій половині XX століття ПДВ набув широкого поширення у країнах Західної Європи, а згодом був імплементований у більшості держав світу. Важливим етапом його інституціоналізації стало ухвалення у 1977 році директив Європейського економічного співтовариства щодо гармонізації національних систем

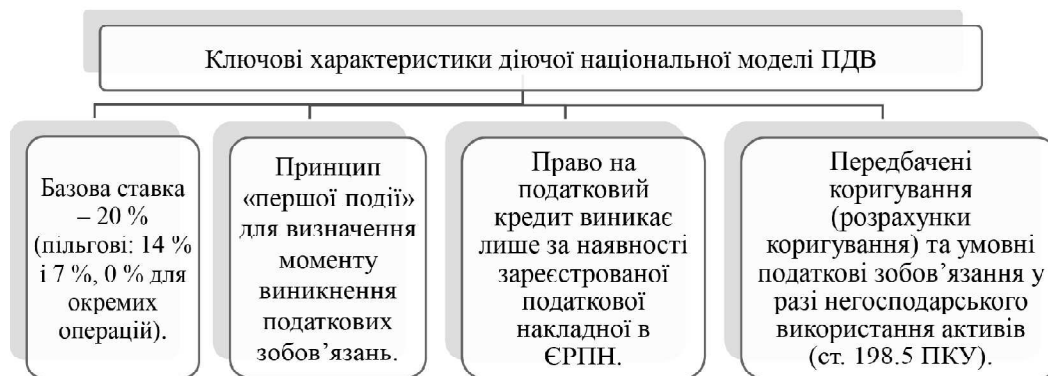

Рис. 1. Ключові характеристики діючої національної моделі ПДВ

Джерело: узагальнено авторами на підставі [4].

оподаткування споживання, положення яких були систематизовані у Директиві Ради Європейського Союзу № 2006/112/ЄС "Про спільну систему податку на додану вартість" [2]. На сьогодні ПДВ застосовується більш ніж у 160 країнах і вважається домінуючою моделлю непрямого оподаткування [11].

В Україні ПДВ було запроваджено у 1992 році в межах трансформації податкової системи та переходу від адміністративно-планової до ринкової економіки. Він замінив податок з обороту, що не відповідав принципам нейтральності та економічної ефективності. Національна модель податку має ключові характеристики, відображені на рисунку 1.

У сучасних умовах цифровізації облікових процесів організація бухгалтерського обліку ПДВ характеризується значною варіативністю методичних підходів, що зумовлено відмінностями у масштабах діяльності окремого бізнес-суб'єкта, галузевій специфіці, структурі проваджуваних господарських операцій, а також рівні розвитку інформаційних систем обліку. Підхід до відображення ПДВ у бухгалтерському обліку окремого господарюючого суб'єкта формується під впливом не лише вимог податкового законодавства, а й потреб управлінського обліку, внутрішнього контролю та податкового комплаєнсу. Обрання конкретної моделі обліку безпосередньо пов'язане із існуючими технічними можливостями програмного забезпечення, що використовується підприємством для автоматизації власних фінансово-господарських операцій. Сучасні бухгалтерські програмні продукти та інтегровані ERP-системи сприяють забезпеченню можливості реалізації різних алгоритмів обліку ПДВ — від базових, що орієнтовані на формування регламентованої податкової звітності, до розширених, які передбачають детальну аналітику за видами проваджуваних операцій, ставками

оподаткування, структурними підрозділами, контрагентами та напрямками використання активів. З науково-практичної точки зору вибір моделі обліку ПДВ має розглядатися як окрема компонента облікової політики підприємства та результат компромісу між витратами на адміністрування податку і необхідним рівнем достовірності, аналітичності та контролюваності релевантної податкової інформації. Недостатня деталізація обліку підвищує ймовірність податкових помилок та фінансових санкцій, тоді як надмірна ускладненість облікових процедур може призводити до зростання трансакційних витрат без пропорційного підвищення ефективності складових податкового контролю.

Порядок бухгалтерського відображення ПДВ визначається сукупністю норм податкового та фінансово-облікового законодавства, центральне місце серед яких посідає Податковий кодекс України (ПКУ). Саме його положення встановлюють правила формування податкових зобов'язань, податкового кредиту, порядок коригування сум податку та механізм їх сплати до бюджету. Для практикуючого бухгалтера ПКУ виступає базовим нормативним орієнтиром при організації обліку ПДВ та складанні податкової звітності.

Водночас методика відображення операцій з ПДВ у системі бухгалтерських рахунків регламентується положеннями Інструкції № 291 від 30.11.1999 [3]. Відповідно до зазначеного нормативного документа облік сум ПДВ проводиться із застосуванням таких субрахунків: 641 "Розрахунки за податками"; 643 "Податкові зобов'язання"; 644 "Податковий кредит"; 315 "Спеціальні рахунки в національній валюті".

Субрахунок 641 використовується для узагальнення інформації про розрахунки окремо-

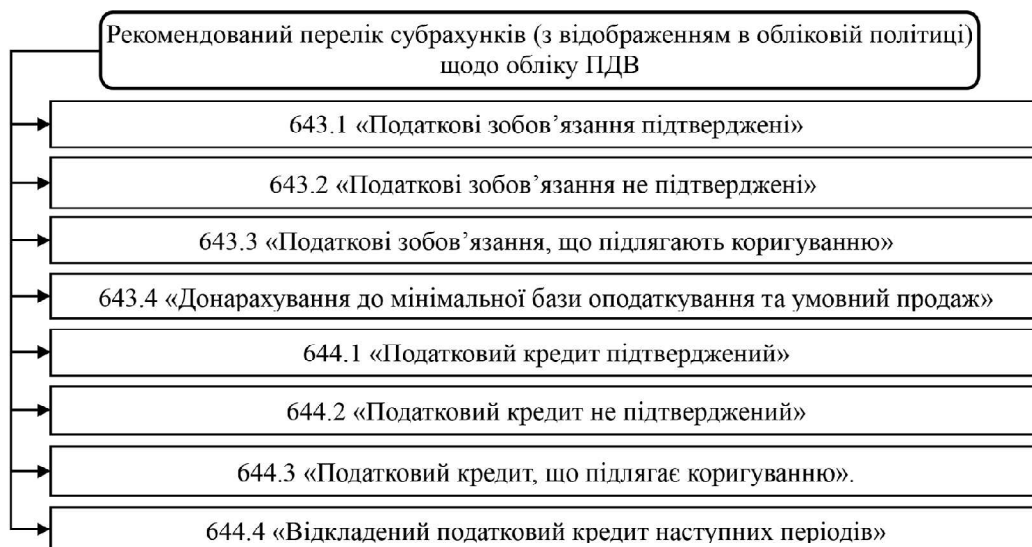

Рис. 2. Рекомендований перелік субрахунків (з відображенням в обліковій політиці) щодо обліку ПДВ в умовах функціонування окремого бізнес-суб'єкта

Джерело: узагальнено автором на підставі [3, 4, 8].

го підприємства з бюджетом за всіма видами податків і зборів, що зумовлює доцільність його деталізації в аналітичному обліку. З практичної точки зору обґрунтованим є відкриття окремих аналітичних позицій для податку на додану вартість (наприклад, 641.1 "Розрахунки з ПДВ", 641.2 "Розрахунки з податку на прибуток", 641.5 "Інші податки" тощо).

Субрахунки 643 "Податкові зобов'язання" та 644 "Податковий кредит" виконують функцію тимчасового накопичення інформації про наявні суми ПДВ, що підлягають відповідно сплаті до бюджету або відшкодуванню (зарахуванню) у складі податкового кредиту. Їх використання дозволяє розмежувати податкові показники за моментом виникнення податкових наслідків та забезпечити контроль за коректністю формування податкової декларації з ПДВ.

Господарючі суб'єкти самостійно формують власну облікову політику на підставі НП(С)БО чи МСФЗ, а також інших нормативно-правових актів у сфері бухгалтерського обліку. До компетенції підприємства належить не лише визначення методів оцінки та визнання об'єктів обліку, а й установлення порядку аналітичного та синтетичного обліку, включно з можливістю запровадження додаткових субрахунків. Порядок імплементації нових субрахунків та специфічних правил їх застосування доцільно закріпити в обліковій політиці окремого бізнес-суб'єкта, що забезпечить єдність методології обліку, внутрішню узгодженість інформації та підвищить рівень доказовості облікових даних у разі податкових перевірок або фінансового аудиту.

Аналітичний облік ПДВ ведеться в розрізі кожного субрахунку та окремих об'єктів обліку (контрагентів, договорів, податкових накладних, розрахунків коригування тощо), наприклад, у форматі "641.1 ПДВ за постачальниками". Подібний підхід сприяє забезпеченню можливості ідентифікації джерела формування кожної суми податкового кредиту чи податкових зобов'язань, встановлення зв'язку між бухгалтерськими записами та відповідними первинними документами, а також контролю факту та строків реєстрації податкових накладних у Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН). З методологічної точки зору аналітичний облік виконує пояснювальну та контрольну функції, відповідаючи на запитання "звідки походить сума", тоді як синтетичний облік узагальнює наявну інформацію у згорнутому вигляді для формування показників фінансової та податкової звітності. Взаємодія аналітичного та синтетичного рівнів обліку представляє собою необхідну передумову забезпечення достовірності податкових розрахунків та мінімізацію ризику помилок під час складання декларації з ПДВ.

З метою підвищення інформативності бухгалтерського обліку та посилення внутрішнього податкового контролю доцільним виступає деталізований поділ субрахунків обліку податкових зобов'язань і податкового кредиту, зокрема в межах рахунків 643 "Податкові зобов'язання" та 644 "Податковий кредит" (рисунк 2). Дана деталізація має знайти відображення в положеннях облікової політики окремого господарюючого суб'єкта.

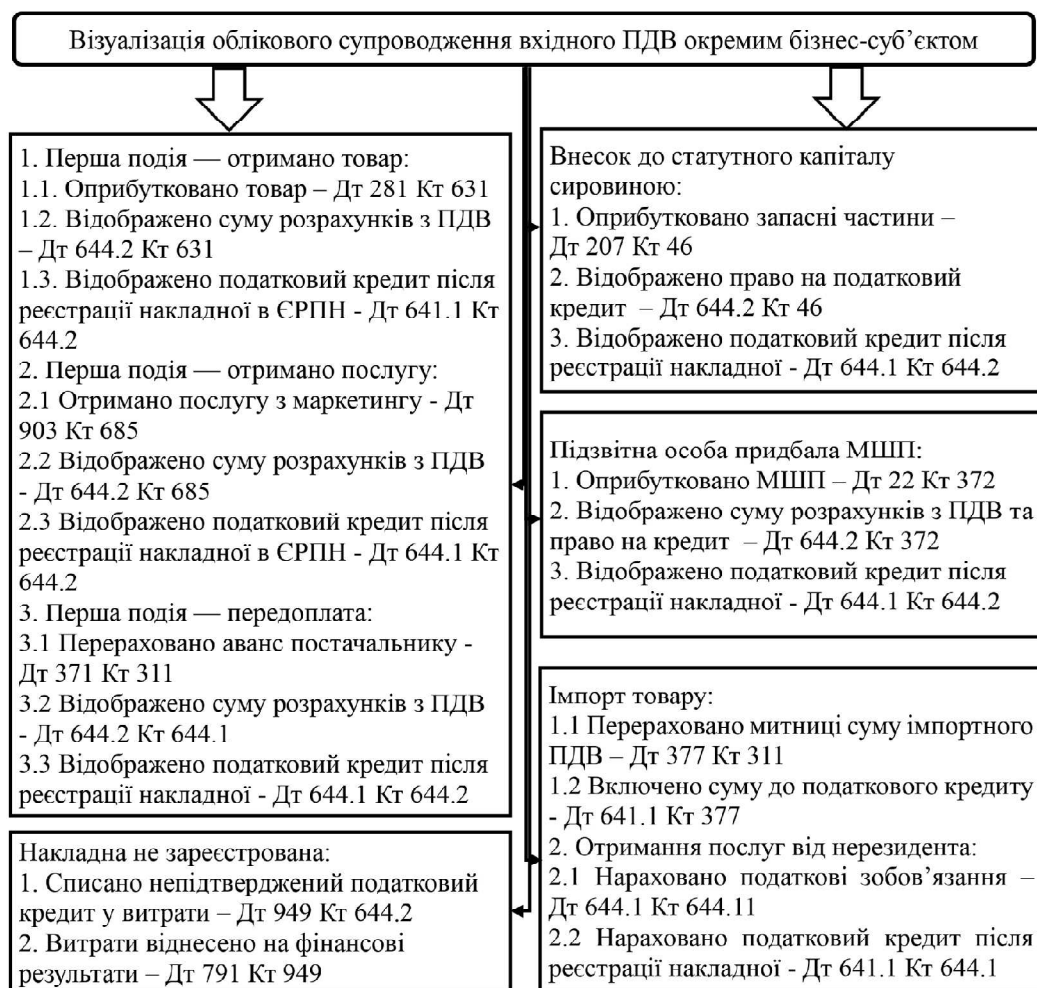

Рис. 3. Візуалізація облікового супроводження вхідного ПДВ окремим бізнес-суб'єктом

Джерело: узагальнено автором на підставі [3, 8].

Імплементація зазначеної системи синтетичних та аналітичних рахунків дозволить сформуванню структурованої інформаційної бази щодо руху сум ПДВ, забезпечить прозорість податкових розрахунків, підвищить якість внутрішнього контролю та знизить ймовірність виникнення податкових спорів з контролюючими органами.

Окремого науково-практичного значення набуває субрахунок 315 "Спеціальні рахунки в національній валюті", який було введено в облікову практику у зв'язку із запровадженням Системи електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ). На цьому рахунку здійснюється відображення коштів, що обліковуються на електронному ПДВ-рахунку, відкритому Державною казначейською службою України для кожного платника податку. Економічна сутність зазначеного рахунку полягає у виокремленні грошових ресурсів, призначених виключно для розрахунків з бюджетом з податку на додану вартість, що обмежує можливості їх альтернативного використання в операційній

діяльності окремого господарюючого суб'єкта. Запровадження електронного адміністрування ПДВ істотно трансформувало як механізм податкового контролю, так і методологію бухгалтерського обліку відповідних операцій. У результаті рахунок 315 перетворився на важливий елемент системи податкового комплаєнсу, що забезпечує взаємозв'язок між бухгалтерським обліком, податковою звітністю та рухом коштів у межах СЕА ПДВ. Відповідно, організація обліку ПДВ в Україні ґрунтується на поєднанні чинних норм податкового законодавства, положень МСФЗ (НП(С)БО), Плану рахунків. Субрахунок 315 призначений виключно для облікового відображення коштів на електронному ПДВ-рахунку і не використовується для безпосереднього контролю реєстраційної суми ПДВ.

Візуалізацію облікового супроводження вхідного ПДВ окремим бізнес-суб'єктом представлено на рисунку 3.

Як і при формуванні податкового кредиту, для обліку сум ПДВ, що ще не підтверджені

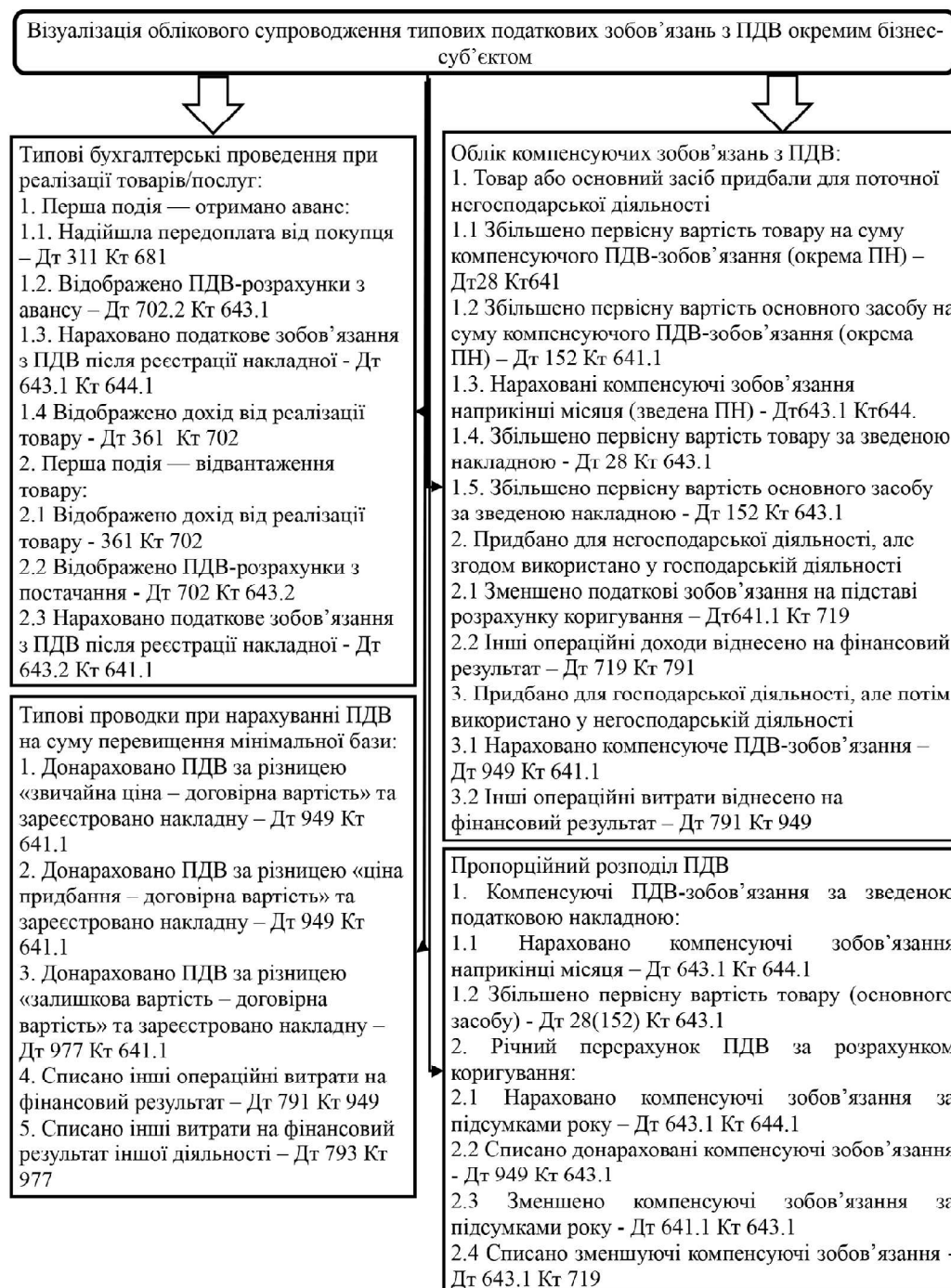

Рис. 4. Візуалізація облікового супроводження типових податкових зобов'язань з ПДВ окремим бізнес-суб'єктом

Джерело: узагальнено автором на підставі [3, 8].

зареєстрованими у ЄРПН податковими накладними, застосовують аналітичний субрахунок 643.2 "Податкові зобов'язання не підтверджені". Візуалізація облікового супроводження типових податкових зобов'язань з ПДВ окремим бізнес-суб'єктом відображена на рисунку 4.

Водночас у межах оподаткування ПДВ ключове значення має дотримання вимог щодо

мінімальної бази оподаткування. Відповідно до п. 188.1 ПКУ, база оподаткування операцій з постачання товарів і послуг не може бути нижчою за: ціну придбання — для придбаних товарів і послуг; звичайну ціну — для продукції власного виробництва; балансову (залишкову) вартість — для необоротних активів [8]. Таким чином, бухгалтер при визнанні доходу та нарахуванні податкових зобов'язань з ПДВ зобов'

язаний здійснити порівняльний аналіз договірної ціни з установленою мінімальною базою. У разі заниження договірної вартості порівняно з визначеною ПКУ мінімальною базою виникає обов'язок донарахування податкових зобов'язань з ПДВ. З позицій бухгалтерського обліку такі суми мають відображатись у складі витрат підприємства. Якщо коригування не пов'язане з операціями з необоротними активами, застосовується субрахунок 949 "Інші витрати операційної діяльності". Натомість у випадках, коли донарахування стосується постачання або вибуття необоротних активів, використовується субрахунок 977 "Інші витрати діяльності".

Окремого значення набуває порядок формування податкового кредиту з ПДВ. Відповідно до п. 198.3 ПКУ, сума "вхідного" податку, сплачена або нарахована у складі вартості придбаних товарів, робіт, послуг чи необоротних активів, включається до податкового кредиту в повному обсязі незалежно від напрямку їх подальшого використання — у господарській діяльності, в операціях, звільнених від оподаткування, або таких, що не є об'єктом оподаткування ПДВ. Разом із тим, якщо придбані з ПДВ активи призначаються для подальшого використання в негосподарській діяльності або в неоподатковуваних операціях, у платника виникає обов'язок щодо нарахування компенсуючих податкових зобов'язань, що в економічній літературі та практиці отримали назву "умовний продаж" (п. 198.5 ПКУ). Момент виникнення таких зобов'язань залежить від характеру використання активів: при первісному придбанні для неоподатковуваних операцій — на дату їх придбання; при зміні напрямку використання з оподатковуваних на неоподатковувані — на дату фактичного початку даного використання. Усі суми "вхідного" ПДВ попередньо знаходять відображення у складі податкового кредиту. Однак у разі часткового використання товарів, послуг або необоротних активів в оподатковуваних і неоподатковуваних операціях підприємство зобов'язане нарахувати податкові зобов'язання пропорційно частці неоподатковуваного використання. Такий механізм спрямований на дотримання принципу нейтральності ПДВ та запобігання необґрунтованому податковому кредитуванню. Завершальним етапом виступає річний перерахунок частки використання активів в оподатковуваних операціях, за результатами якого здійснюється коригування раніше нарахованих податкових зобов'язань або податкового кредиту. Зазначене коригування оформлюється шля-

хом складання та реєстрації відповідного розрахунку коригування в ЄРПН згідно з вимогами п. 199.4 ПКУ. Це забезпечує узгодження даних бухгалтерської та податкової компонент обліку і підвищує достовірність показників відповідних звітних форм підприємства.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження проаналізовано генезис і етапи розвитку податку на додану вартість, а також ідентифіковано ключові характеристики сучасної національної моделі ПДВ в Україні. Встановлено, що функціонування системи електронного адміністрування податку суттєво трансформувало як податкові процедури, так і методологію бухгалтерського обліку відповідних операцій. Обґрунтовано, що сучасні програмні продукти з бухгалтерського обліку забезпечують реалізацію різних алгоритмів обліку ПДВ — від спрощених моделей, орієнтованих переважно на формування регламентованої податкової звітності, до розширених систем, які передбачають багатовимірну аналітику за видами господарських операцій, ставками оподаткування, структурними підрозділами, контрагентами та напрямками використання активів. Такий підхід створює методичні передумови для підвищення інформативності облікових даних і посилення контрольної функції бухгалтерського обліку.

Доведено, що деталізований облік ПДВ у науково-практичному вимірі доцільно розглядати як складову податкового комплаєнсу та елемент системи управління податковими ризиками підприємства. Установлено, що коректне відображення операцій за електронним ПДВ-рахунком у бухгалтерському обліку формує передумови для підвищення достовірності податкових розрахунків, зниження ймовірності застосування фінансових санкцій та забезпечення належного рівня податкової дисципліни суб'єктів господарювання. У роботі візуалізовано облікове супроводження вхідного та вихідного ПДВ на прикладі окремого бізнес-суб'єкта, що підтверджує практичну придатність запропонованих підходів.

Обґрунтовано, що системне закріплення положень щодо облікового супроводження ПДВ в обліковій політиці підприємства сприяє підвищенню прозорості облікових процедур, уніфікації методичних підходів, мінімізації податкових ризиків та формуванню достовірної інформації про фінансові результати діяльності. Запропоновано перелік субрахунків для синтетичного та аналітичного обліку ПДВ в

умовах функціонування окремого підприємства, що може бути використаний як методична основа для вдосконалення практики бухгалтерського обліку та внутрішнього податкового контролю.

Література

1. Бачинський В.І., Помулева В.М. Актуальні аспекти обліку ПДВ при придбанні товарів. Інноваційна економіка. 2020. Вип. 3—4 С. 175—181, <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.3-4.25>.
2. Директива Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_928#Text (дата звернення: 20.01.2026).
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р., № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 20.01.2026).
4. Коваленко Ю. Облік ПДВ: методологічні та практичні аспекти. (2025). URL: <https://7eminar.ua/news/12075-oblik-pdv-metodologichni-ta-praktichni-aspekti> (дата звернення: 20.01.2026).
5. Назаренко О.В., Назаренко І.М. Формування обліково-інформаційних компонент адміністрування та внутрішнього аудиту розрахунків підприємств за ПДВ в період дії військового стану. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 22. С.7-15. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.22.7>
6. Овчарова Н. В. Облікова політика в частині відображення ПДВ: основні аспекти. Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 9. С. 102—107. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82399> (дата звернення: 20.01.2026).
7. Плаксієнко В.Я. Облік податку на додану вартість у системі електронного адміністрування: аспекти наукової дискусії. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 19. С. 5—8.
8. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 20.01.2026).
9. Подолянчук О.А. Облікове забезпечення розрахунків з податку на додану вартість. Ефективна економіка. 2020. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7667> (дата звернення: 19.01.2026).
10. Ebrill L., Keen M., Bodin J., (2001) Summers V. The modern VAT. Washington: International Monetary Fund, 242 p.

11. OECD (2022), Consumption Tax Trends 2022: VAT/GST and Excise, Core Design Features and Trends, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/6525a942-en>.

References

1. Bachynskyi, V.I. and Pomulieva, V.M. (2020), "Actual aspects of vat accounting for the purchase of goods", *Innovatsijna ekonomika*, vol. 3—4. pp. 175—181, <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.3-4.25>.
2. Council of the European Union (2006), "Directive on the common system of value added tax", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_928#Text (Accessed 20 Jan. 2026).
3. Ministry of Finance of Ukraine (1999), "Instructions on the application of the Plan of accounts for accounting for assets, capital, liabilities, and economic transactions of enterprises and organizations", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (Accessed 20 Jan. 2026).
4. Kovalenko, Y. (2025), "VAT accounting: methodological and practical aspects", available at: <https://7eminar.ua/news/12075-oblik-pdv-metodologichni-ta-praktichni-aspekti> (Accessed 20 Jan. 2026).
5. Nazarenko, O. and Nazarenko, I. (2025), "Formation of accounting and information components for administration and internal audit of VAT calculations by enterprises during martial law", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 7—15.
6. Ovcharova, N. (2017), "Accounting policy in terms of vat reflection: basic aspects", *Infrastruktura rynku*, vol. 9. pp. 102—107, available at: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82399> (Accessed 20 Jan. 2026).
7. Plaksienko, V. (2016), "Accounting of the value added tax in system of electronic administration: aspects of the scientific discussion", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 19, pp. 5-8.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 20 Jan. 2026).
9. Podolyanchuk, O. (2020), "Accounting for value added tax", *Efektivna ekonomika*, vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7667> (Accessed 20 Jan. 2026).
10. Ebrill, L. Keen, M. Bodin, J. and Summers, V. (2001), *The modern VAT*, International Monetary Fund, Washington, USA.
11. OECD (2022), "Consumption Tax Trends 2022: VAT/GST and Excise, Core Design Features and Trends". <https://doi.org/10.1787/6525a942-en>.
Стаття надійшла до редакції 28.01.2026 р.